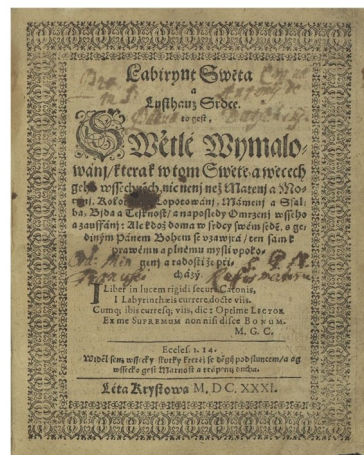

Labyrint světa a Ráj srdce

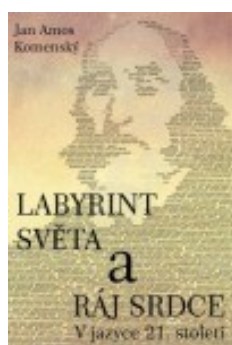
O této knize Jana Ámose Komenského ví snad každý, méně je těch, kteří ji četli. Pro nás, kteří jsme fandové na lodě, bude patrně zajímavá část, kde se Poutník plaví po moři.

Uznávám, že to není lehké čtení, ale stojí za to pokusit se textem prokousat. Získáte tak aspoň trochu představu o češtině 17. století. První vydání vyšlo roku 1631. V něm kapitola, kterou vám předkládám, ještě není. Ta byla doplněna až do druhého vydání z roku 1663. Ukázka, kterou jsem vám vybral, je z vydání roku 1892.

Kdo by si chtěl knihu přečíst celou a starodávná čeština mu dělá problémy, může sáhnout po vydání z roku 2010: *Labyrint světa a Ráj srdce* v jazyku 21. století. Pro snazší čtení text upravil Lukáš Makovička. Stejná úprava vyšla znovu v roce 2013 s bohatým ilustračním doprovodem Miroslava Huptycha. A ti, kdo jsou na čtení lenivější, mohou sáhnout po komiksovém vydání z roku 2018. Scénář vytvořil Zdeněk Ležák (mimo jiné šéfredaktor časopisu *abc*) a kresby jsou dílem Milana Víška. A komu už se vůbec číst nechce, může sáhnout po audioknize na CD.

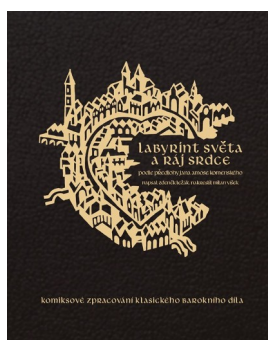
První vydání z roku 1631

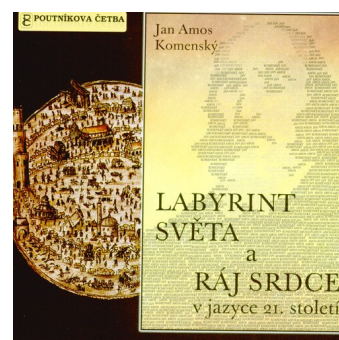
2010

2013

komiks 2018

CD

Plaveckého života nepohodlí

Pravili tedy, že jiný jest pohodlnější po světě létání způsob¹, plavbami; tu že se člověk neztráse, nezkalí, neuvázne, ale od jednoho kraje světa k druhému sebou stříletí muž, všudy nového, nevidaného a neslýchaného něco nalézaje. I vedli mě ke krajům země, kdež jsme před sebou nic neviděli než nebe a vodu.

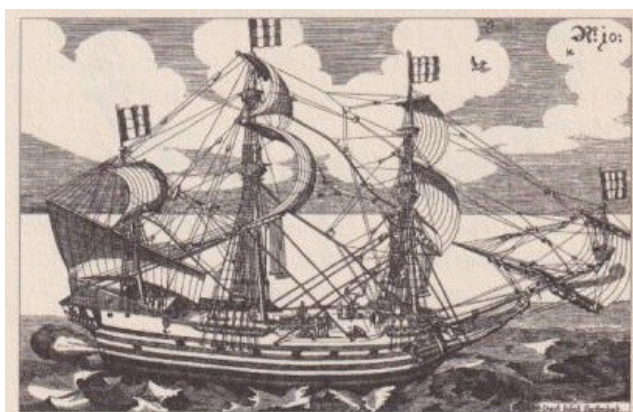

¹V předchozí části Poutník putuje vozem po špatných a nebezpečných cestách

Vypsání lodi

Tu mi do jakés chaloupky vstoupiti kázali z prken zhlobené. A ta nestála na zemi, aniž byla podezděna neb podvalami jakými, sloupy a podporami utvrzena, ale stála na vodě a viklala se sem tam, takže i vstoupiti do ní z rozmyslem bylo. Však když jiní tam šli, šel jsem, abych se nesmělým nezdál, i já; nebo pravili, že to náš vůz. Mysle pak já, že již pojedem, aneb jakž pravili, poletíme, anť my tu den, druhý, třetí, desátý stojíme. „I což pak to?“ dím já; „však jste pravili, že sebou stříleti budeme od jednoho kraje světa k druhému, a my nemůžeme z místa nikam.“ – Oni, že až nám tahouni přijdou, a vypravují mi, že oni tahouny mají, kterýmž ani hospody ani maštale ani obroku ani ostrohy a biče netřeba, než je zapřáhnouti a jeti, že uhlédám. A ukazují mi mezi tím opratě, provazy, šle, váhy, brdce, oje, nápravy, rozvory, klanice a sochory rozličné; vše jinak než při formanském fasaňku. Byl zajisté tento vůz ležatý, hřbetem znak, ojem (ze dvou nejdelších jedlí udělaným) zhůru do povětří strmící, od jehož špice provazové se rozbíhali k bitům vůkol s mrežováním a žebřováním rozličným. Náprava toho vozu byla vzadu, u níž sedě jediný člověk chlubil se, že všechnu tu bohopustu obrátí, kam chce.

Vypsání plavby

V tom zavane vítr. Nuž chasa naše zhůru: běhati, skákati, křičeti, výskati začnou. Jeden se chytá toho, jiný jiného; někteří po těch provazích zhůru a dolů co veverky sebou házejí, bidla spouštějí, rohože jakési svinuté rozpouštějí a co víc toho. Já: „Co pak to?“ – Oni, že zapřáhají. I hledím, a aj, ty rohože se nám vydmou jako stodoly (oni pravili, že to naše křídla) a všechno to počne nad námi fičeti, a pod námi se voda stříhati a stříkati, a než já zvím, anť nám břeh i země i všecko z očí ztratí. Já: „Kam jsme se pak děli? Co tu bude?“ – Oni, že letíme – „Inu tedy leťmež ve jméno Boží“ řekl jsem a dívám se, jak to s námi prudce jde, ne bez libosti sic, však také ne beze

strachu. Nebo vyšel-li jsem ven dívati se, závrat' mě podjímal; vlezl-li jsem na dno, strach od šustící násilně okolo stěn vody obstupoval mne. A tu mi na mysl jíti počalo, není-li to přece těžká opovážlivost, tak vzteklým živlům, vodě a větru, život svůj svěřiti a tak zúmyně smrti v hrdlo lézti, od níž nic dále nejsme než na dva prsty, jak totiž tlusté je prkno to mezi mnou a strašlivou propastí. Však umíniv strachu na sobě nedati znáti mlčel jsem.

Nechutenství na moři

V tom mne puch jakýsi surový zarážeti počne a mozek i všecky vnitřnosti mi projma povalí mne. Tu já se (jako i jiní způsobu tomu nepřivyklí) válím, říčím, rady sobě nevím; všecko se ve mně rozplývá a ze mne leje, že se nejinak zdálo, než jak hlemýžď na slunci, tak my tu na té vodě se rozplyneme. Tu naříkati na sebe i vůdce své počnu, nevěře, aby živu zůstati možné bylo; ale od nich všech místo politování smích jsem měl. Věděli zajisté zkušením (čehož jsem já nevěděl), že ten způsob nebude leč některý den trvati; jakž tak bylo, a síla má pomalu se vracela zase, a poznal jsem, že vzteklé to moře toliko mne tak přivítalo.

Utišení na moři

Ale což? Těžší oněch věcí hned přišly. Opustil nás vítr, křídla nám ochlípěla, my stanuli na vlas nikam nemohouce. Já opět se vraštití, co to bude. „Zaneseni jsme tu do těch pustin mořských, ach! vyjedemeliž zase? Ach! Uhlédámeliž ještě zemi živých? O matko milá země, země matko milá, kde jsi? Vodu rybám, tebe nám dal Stvořitel Bůh. Ryby se bydliště svého, ach! rozšafně drží, my pak nesmyslní své opouštíme. Nepřispějeliť nám nebe na pomoc, jižť nám v smutné té propasti zahynouti.“ Takovými kormutlivými myšlenkami trápen se nepřestal duch můj, až teď plavci křičeti začnou. Já vyběhna: „Co to?“ – Oni, že vítr jde. I hledím a nevidím nic; oni přece rozpínají. I přijde, pochyť nás a nese zas, což všechněm přineslo radost, ale kteráž nám hned zhořkla.

Bouře mořská

Rozmáhalo se zajisté to vání tak násilně, že nejen námi, ale i těmi pod námi hlubinami zmítáno bylo, až hrůza k srdci šla. Nebo moře vlnami takovými odevšad se válelo, že jsme jako po vysokých horách a hlubokých údolích jednak zhůru jednak dolů chodili. Někdy námi zhůru střelilo, že jsme sobě měsíce dosáhnouti moci zdáli, z toho zase sestupovali jsme jako do propasti. Tu se

zdálo, že nás proti nám jdoucí nebo poboční vlna přikváčí a hned na místě potopí; ona pak podnesla vždycky, toliko že náš ten prkený koráb sem tam odráží a od jedné vlny druhé podáván jsa, jednak

na ten jednak na druhý bok dopadal, jednak předkem kolmo zhůru jednak dolů strměl. Odkudž nejen vodou vždycky na nás a přes nás do povětří stříkáno, ale my ani státi ani ležeti nemohouc, z boku na bok jsme přemítáni, jednak na nohy jednak na hlavu staveni. Z čehož závrat a všeho všudy s námi podvracení pocházelo. Což když dnem nocí trvalo, každému souditi snadno, jakých se tu hrůz a strachů pocítiti musilo. I myslel jsem sobě: „Ach! titoť lidé mimo všechny, co jich svět má, pobožnými býti příčinu mají, po tu hodinu životem svým jisti nejsouce.“ A ohlédaje se po nich, jak nábožni jsou, vidím, že jednostejně přece jako v krčmě žerou, pijí, hrají, chechtají se, oplzle mluví, zlořečí a všelikou prostopášnost provodí. Nad čímž se zkormoutě napomínati jich počnu i prositi, aby kde jsme pamatovali a takových věcí přestanouce k Bohu volali. Než co platno? Jedni mě vysmáli, druzí na mě fukali, třetí opřáhali, čtvrtí vyhoditi strojili. Mánil můj, abych mlčel a hostem se v cizím domě pamatoval, kdež hluchým a slepým býti nejlépe jest. – „Ach, nemožné jest,“ dím já, „aby ta věc na dobré vyšla s těmi obyčeji.“ Tu oni opět v smíchy. Já nezbednost takovou vida mlčeti jsem musil, prasku však nějakého při nich se boje.

Lodí potopení

V tom se bouře sesílí, a proti nám vichr strašlivý se strhne. Tu teprv moře vlnami až k nebi kouřiti začne, tu nás sobě vlny jako míče podávají, tu se hlubiny otvírají a nás jednak sehlití pohrožují, jednak zhůru zase vymítají; tu nás vítr v kolo bere a jednak sem jednak tam námi hází, až praštělo všecko, jako by se na sta tisíce kusů roztržiti mělo. Tu já zmrtněl všecek nic již před sebou nevida než zahynutí. Onino násilí již odolati nemohouc a na skály neb mělčiny vehnání se bojíc, křídla strhovali a háky jakési veliké železné na přetlustých provazcích vyhazovali, tak se na místě zdržeti, až by bouře pomínula, troufajíc. Ale nadarmo. Někteří zajisté z oněch po provazích lezoucích prudkostí větru jako housenky sházíni a do moře vmetáni; těmto týmž násilím kotvy se zutrhovaly a v hlubinách ztonuly. A tu teprv lodí naše s námi již beze vší obrany jako na proudě řeky tříšťka zmítati se počala. Obrům pak oněm železným svévolným teprv také srdce se tratilo: bledli, trnuli, co sobě počítí nevěděli, na Boha teprv zpomínali, k modlitbám napomínali, i sami ruce zpínali. Tu lodí s námi jednak na moře usedati jednak o skryté pod vodou skály se bítí a skrze to padati a pukati začne. Tu se voda rozštípeninami těmi k nám leje, kterouž ač vylévati, čím a jak kdo pro starost pro mladost mohl, poručíno, platno však nic nebylo; tlačila se k nám a nás v sebe. Tu pláč, křik, úpění nesmírné; žádný nic před očima neviděl než ukrutnou smrt'. Avšak že život milý, chytal se čeho, kdo mohl: tabulí, desek, holí, zda by se tím od potopení ubrániti a snad někam vždy vyplouti mohl.

Až i já, když se naposledy lodí rozsmekla a všecko potonulo, čehosi se chytě vyšel jsem s nemnohými na břeh jakýsi; jiné shltla všecky strašlivá ta propast'. Kdež od zděšení a hrůzy sotva se probrav, svým vůdcům domlouvati začnu, že mne v to uvedli. Oni, že to neškodí mi: když jsme jen vybědli, abych byl myslí dobré. Věru myslí dobré: do své nejdelší smrti na nic podobného navěsti se nedám.

Hledě pak vidím, že ti se mnou vychvácení zase tam běží a znovu do korábu sedají. „I jdětež na všecko neštěstí“, řekl jsem, „opovázliví lidé; ani se víc dívati na to nechci“. Tlumočník můj: „Nekaždý je tak rozmazaný,“ dí; „pěknát' jest, milý brachu, statek a zboží! Pro nahnání jeho musí se člověk i života odvážiti.“ – Na to já: „Co jsem hovado, abych pro tělo a tělu naháněje život všanc sázel? Ba však toho ani hovado neučiní. Člověk ovšem přednější věc v sobě máje, duši, té by zisku a rozkoší hledati měl.“